

Kristeligt Dagblad

Anders Raahauge, 20. februar 2014

Trods modstand mod det tyske kejserrige kæmpede 30.000 dansksindede slesvigere på tysk side under Første Verdenskrig. Hver femte faldt i krigen, hvilket stadig trækker spor i den sønderjyske bevidsthed

"Du sad i bolt og fangejern, til spot for vilde drenge. Seks tusind unge sønners liv, var dine løsepenge."

Sådan henvender Henrik Pontoppidan sig ømt til Sønderjylland, en røvet datter, dybt begrædt, er kommet frelst tilbage.

Den gamle radikaler viste sig fuld af fædrelandsfølelse ved efterretningen om den forestående genforening i 1920 og skrev denne sang, Det lyder som et eventyr.

Genforeningen var et direkte resultat af det tyske kejserriges nederlag i [Første Verdenskrig](#). Omkring Tyskland blev der nu foretaget grænserevisioner. Hvor et omstridt område grænsede op til en sejrherre, gennemførtes afståelse uden videre som med Alsace-Lorraine. Var nabolandet neutralt, som Danmark, skulle der folkeafstemning til.

USAs præsident Woodrow Wilson fremlagde en fredsplan for Europa, der fastslog folkenes selvbestemmelsesret. Den gav nationale mindretal ret til selv at afgøre, hvilken nation de ville tilhøre.

I 1864 havde Preussen som bekendt erobret Slesvig-Holsten, og den nye Kongeå-grænse afskar derfor en betydelig, dansksindet befolkningsgruppe fra Danmark. Den folkeafstemning, som skulle afklare fremtidigt tilhørsforhold, fandt sted i begyndelsen af 1920 og fik som resultat, at den nordlige halvdel af Slesvig, i dag kaldet Sønderjylland, vendte tilbage til Danmark. Den sydlige halvdel forblev tysk, men her lever fortsat et dansk mindretal.

Men hvad er det for et tab af 6000 unge sønners liv, Pontoppidan taler om?

Det var dræbte dansksindede slesvigere, der faldt i tysk uniform under Første Verdenskrig.

Men hvorfor kæmpede de på tysk side? Opfattede de ikke kejserriget som en art besættelsesmagt?

LÆS OGSÅ: [Krigen, der ikke kan forsvares](#)

Det gjorde de, men ikke desto mindre trak de i den forhadte uniform for at opfylde en forpligtelse som statsborgere i kejserriget. På den måde bevarede mindretallet også sine borgerrettigheder. Og fædrenes gårde kunne forblive i slægtens besiddelse.

Få sønderjyder deserterede

Ville man unddrage sig krigstjenesten, måtte man flygte over Kongeåen til Danmark. Det gjorde de færreste, hele 30.000 unge dansksindede mænd drog i krig, og heraf kom 6000 aldrig tilbage.

På alle sønderjyske kirkegårde er der mindsten med navnene på faldne fra pågældende sogn og de eksotiske navne for lokaliteten for deres død: Marne, Ypres, Somme, Verdun.

De dansksindede værnepligtige tjente i regiment, som især blev sat ind på Vestfronten, hvor tabstallene var astronomiske, men nogle faldt dog også på Østfronten.

En kender af denne tragiske og heroiske historie er René Rasmussen, museumsinspektør på Museum Sønderjylland Sønderborg Slot.

Han fortæller, at de unge dansksindede ikke trak villigt i trøjen gennem alle årene under fremmedherredømmet:

Til den tyske hær blev man indkaldt som 17-årig og det for hele tre år. Før 1880'erne unddrog de dansksindede unge sig denne værnepligt i stor stil, ikke mindst under den tysk-franske krig 1870-71. Men eftersom man ikke kunne være militærnægter dengang, måtte man udvandre.

Den praksis standsede, da man indså, at den dræned mindretallet for unge mænd. Drengene må blive her, lød parolen fra 1880'erne.

Standhaftighed var del af den sønderjyske kamp

Det blev del af den sønderjyske kamp, at man skulle gøre sin pligt, betale skat, aftjene værnepligt og så videre, så man kunne kræve sin ret. De dansksindede begyndte at indse, at det havde lange udsigter med en genforening, og derfor indledtes en åndelig kamp, man ikke måtte skulke fra.

Standhaftigheden faldt dog, da man opdagede, at krigen ikke ville være ovre efter et års tid.

Man så de første dansksindedes deserteringer i julen 1915, og siden tog det til. Faktisk deserterede 2500 ud af de 30.000.

Det regnedes for dårlig stil at desertere, fordi man derved svigtede sin deling, også selvom den bestod af tyske soldater.

Den loyalitet herskede faktisk. Desuden fik delingen inddraget orlov, når den slags skete. Navnlig gik det ud over andre sønderjyder.

Kunne en dansksindet ikke lade sig tage til fange, så det ikke lignede en desertering?

Det er forekommet, men som undtagelse, for det er en yderst farlig handling. Især i en stillingskrig. I en mobil krig med omringende bevægelser tages der flere fanger, men det forekom da også i Første Verdenskrig. Omkring 4000 dansksindede endte i krigsfangenskab.

LÆS OGSÅ: [Sindet var dansk, uniformen tysk](#)

Vidste franskmændene og englænderne godt, hvem de havde for sig, når de traf dansksindede i tysk uniform?

Fuldkommen. Englænderne kaldte sådanne soldater fra modvillige minoriteter for friendly alien enemies, og franskmændene har haft en tilsvarende betegnelse. Sagde man til en franskmand: jeg kommer fra Slesvig, vidste han nøjagtig, hvad det drejede sig om. Og sammenlignede man med Alsace-Lorraine, var den helt i vinkel.

Dansksindede krigsfanger fik god behandling

De dansksindede krigsfanger interneredes i særlige lejre ved Aurillac i Sydfrankrig og ved Feltham i England, hvor Heathrow Lufthavn befinder sig i dag. Og her fik de særlig god behandling.

René Rasmussen fortæller, at mange sønderjyske familier den dag i dag plejer forbindelse med familierne på de franske landbrug, hvor de danske fanger tjente. Og han minder om sangen Madeleine i Højskolesangbogen, hvor en hjemvendt ung landmand går i stå med ploven, fordi han ikke kan få en fransk pige ud af hovedet.

Ved man, om disse dansksindede soldater med forkærlighed skød ved siden af?

De regnedes for ligeså gode soldater som de øvrige. En veteran fortalte mig engang: Hvis der blev skudt, så skød man igen. Det var ham eller dig. Der var kammeratskab mellem tyske og danske i delingen. Men hørte en dansksindet om ankomsten til samme front af en landsmand, som man sagde, så gik de gerne 10-15 kilometer for at møde ham.

Loyaliteten var dog kun horisontal, ud mod de øvrige menige, bestemt ikke op efter mod kejseren.

De dansksindede soldater vidste udmærket, at det var i deres interesse, at Tyskland tabte krigen.

Efter krigen var denne opfyldelse af værnepligten ikke noget, der hverken trak fra eller lagde til i vestmagternes øjne.

Men selv kunne de godt tolke mening ind i de store tab efter krigen, fortæller museumsinspektør René Rasmussen.

Den sønderjyske fører H.P. Hanssen sluttede sin berømte tale på Folkehjem i Aabenraa november 1918 med Bjørnstjerne Bjørnsons verselinier:

Alt, hvad fædrene har kæmpet/mødrene har grædt/ har den Herre stille lempet/ så vi vandt vor ret.

Sådan tænkte man, og sådan bar man tabet.